ՔՍԱՆԵՒԵՕԹՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—2139—ՇԱԲԱԹ—17—ՅՈՒՆԻՍ—Ն. Տ.—29—ՅՈՒՆԻՍ—1878

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 8 Մէճ.
» » Գաւառաց » 10 Մէճ.
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 4 Մէճ.
» » Գաւառաց » 5 Մէճ.

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ :

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գացած լրագրաց ճանբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է :

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Ղալաթիա Սանտալճըլար ճատտէսի Թիւ 198, Նորօ խան, Մասիսի գրասենեակը :

Ճանբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 17 ՅՈՒՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Տէրութեանց խորհուրդն իւր գործը մեծ փութով յառաջ կը տանի : Չորեքշաբթի օրը նոր նիստ մ'եղաւ և Պուլղարիոյ հարաւային հիւսիսային և արևելեան սահմաններն որոշեցան : Տէրութեանց խորհուրդն որոշեց նաև Դանուբի և հիւսիսային Պուլղարիոյ բերդերուն քանդումը, քանզի Ռուսիա կը պնդէր որ եթէ այս բերդերը կանգուն մնան, Պուլղարաց ինքնօրինութիւնն անկարելի է : Պուլղարիոյ իշխանութեան վերաբերեալ էական կէտերուն որոշումը Տէրութեանց խորհրդին հիմնական յաջողութեան նշան կը համարուէր, ուստի վերոյիշեալ կէտերուն որոշմամբ Եւրոպիոյ ձեռնարկած խաղաղարարութիւնն 'ի մօտոյ ապահովեալ պիտի ըլլայ : Զօրաց քաշուելու խնդիրը վերջնական կերպիւ կարգադրեցաւ: իսկ Օսմանեան երեսփոխանք Տէրութեանց խորհրդոյ շատ մ'որոշումներուն սաստիկ դիմադրութիւն կընէին : Տէրութեանց խորհուրդը, բաց 'ի Թուրքիայէն, միաձայն հաւանութեամբ ճանչեց Աւստրիոյ սահմանակից գաւառաց՝ այն է Հէրսէքի և Պոսնայի մէջ զօրք դնելու պէտքը, և կըսուի թէ տասնևհինգ օրէն Աւստրիական զօրքն հոն պիտի մտնէ : Երկաթուղեաց շինութեան համար կանոնադրութիւն մը շարադրելու որոշում տրուեցաւ :

Այսպէս խնդիրներն ամենայն արագութեամբ յորոշում կը դիմեն, բայց արդեօք վերջնական յաջողութիւնը կարծուածին չափ ապահովեա՞լ է : Ըստ մեզ՝ ներելի է այս մասին կասկածիլ, քանզի Տէրութեանց խորհուրդն ըստ բաւականին ուշադրութեան չառնուր խնդրոյն մէջ գլխաւոր շահ ունեցողին իրաւունքն ու պահանջումներն, ուստի և Թուրքիոյ երեսփոխանք սաստիկ դիմադրութիւն ընելու հարկին մէջ կը գտնուէին : Ո՛չ հիւսիսային Պուլղարիոյ, ո՛չ բերդերուն և ոչ ալ Կ. Պօլսոյ պաշտպանութեան խնդիրները գործնական և իրաւացի լուծում մը կըրցին ընդունիլ : Հիւսիսային Պուլղարիա Դանուբէն մինչև Պալքանները պիտի տարածի, բայց ցեղագիտական և երկրագիտական ամեն նըկատողութիւն եղա՞ծ է : Միտհաթ փաշայի հրատարակած "Թուրքիոյ անցեալը ներկայն և ապագայն„ անուն տետրակը կըսէր թէ Եանթրա գետէն մինչև Սև ծովու ափունքը բնակչաց մեծագոյն մասն իսլամ են, ուստի արդարութիւնը կը պահանջէ որ ասոնք Պուլղարիոյ ինքնօրինութեան չենթարկին և բերդերն Օսմանեան զօրաց ձեռք մնան : Արդ, ականատես վկայ մը, որոյ վրայ կուսակցութեան կասկած չկրնար ըլլալ, Տէյլի Նիւզ անգղիական ազատամիտ թերթին մէկ թղթակիցն, Եսկի—Ճումայէն գրելով կըսէ թէ Եանթրա գետէն մինչև Սև ծով տարածեալ ընդարձակ գաւառին բնակչաց երեք չորրորդն իսլամ են, և մնացեալներն Յոյն և Ռումէն. զոր օրինակ Օսման-Պազարի նահանգին մէջ եօթանասուն գիւղէն միայն երկուքին՝ այն է Վէրպիցա և Գօնաք—քէօյ գիւղերուն մէջ քանի մը քրիստոնեայ բնակիչք կը գտնուին, իսկ մնացեալները մի միայն Թուրք բնակիչ ունին : Եսկի Ճումայի նահանգին մէջ քսան և ութ Թուրք գիւղ կայ, և միայն եօթն Պուլղարաց գիւղ : Դանուբի, Սև ծովու, Պալքանի և Եանթրայի միջև բնակչաց համեմատական թիւը մի և նոյն կերպիւ է, կըսէ յիշեալ թղթակիցն, ըստ անկողմնակալ վիճակագրութեանց : Երբ Այաթէֆանոսի բանակցութիւնները կըլլային, Օսմանեան երեսփոխանաց մին կառարկէր թէ Բաղկրատի մէջ բնակիչք իսլամ և հողատէր են, իսկոյն առաջին Ռուս երեսփոխանն իւր սովորական աշխուժութեամբ պատասխանեց թէ "այն իսլամները կրնաք իրենց հողերովն հանդերձ ուրիշ տեղ մը փոխադրել„: Բայց ասիկա լուրջ լուծում մը չէ : Քրիստոնէից վիճակին բարւոքման համար բացուած պատերազմի մը մէջ պէտք էր մէկ կողմէն ուշադրութենէ բնաւ չվրիպեցնել թէ՝ Պուլղարիայէն դուրս և Սլաւներէն զատ ուրիշ քրիստոնեաներ ալ կան Թուրքիոյ մէջ. միւս կողմէ իսլամ տարրին համար ևս արդարութիւն 'ի գործ դնելով, անոնց ո՛չ միայն քաղաքական այլ և կալուածական իրաւունքներն յարգել պէտք էր : Ստոյգ է որ Տէրութեանց խորհուրդը Պուլղարիոյ մէջ ամեն կրօնից հաւասարութիւնն երաշխաւորելու որոշում տուած է, բայց թողլով որ այսպիսի երաշխաւորութիւնք շատ անգամ թղթի վրայ կը մնան, իսլամ, Յոյն, Ռումէն տարրերը նոր Պուլղարիոյ ենթարկելու, այսինքն զանոնք Պուլղարացնելու սկզբունքն իսկ մերժելի և անգործադրելի է : Քանզի ի՞նչ պիտի ըլլայ : Պուլղար չեղող տարրեր, այն տեղերն ուր մեծամասնութիւն կը կազմեն, Պուլղարական ինքնօրինութիւնը լուծ մը պիտի համարին իրենց, և ընդունիլ չպիտի ուզեն, ուրկէ անիշխանութիւն կը հետևի, և Ռուսիա, կամ անոր տեղ Եւրոպա, նոր Մեքսիկայի մը դրութեան խնդիր կունենայ իւր առջև Դանուբի եզերքը : Տէյլի Նիւզի թղթակիցը կըսէ թէ Պուլղարք իսկ այս վտանգը կը նշմարեն, և Պուլղարիոյ ինքնօրինութիւնը դիւանագիտական երևակայութիւն մը կարծելով կըսեն թէ երբ օտար զօրաց պաշտպանութիւնը վերնայ իրենց վրայէն, ուրիշ կողմեր գաղթելու պիտի պարտաւորին :

Կը յուսացուէր որ Տէրութեանց խորհուրդը՝ փոխանակ մասնաւոր տարրներ պաշտպանելու, մասնաւոր գաւառաց ինքնօրինութիւններ շնորհելու, ընդհանուր շահուց և իրաւանց պաշտպանութեան, Թուրքիոյ ընդհանուր բարենորոգման ընդարձակ և ազատական ծրագիրը ձեռք կառնու. բայց եթէ հեռագրական լուրերն ստոյգ են, սա ևս Այաթէֆանոսի դաշնագրութեան սխալանաց մէջ իյնալ կ'սկսի, և Պուլղարները միայն մինչև ցարդ իւր աչքին առջև շնորհ կը գտնեն, շինծու իշխանութիւն մը տրուելով անոնց, որ միմիայն օտար զօրաց պաշտպանութեամբ պիտի կանգուն մնայ, և որ՝ իւր սահմաններուն մէջ բազմաթիւ ոչ—Պուլղար գաւառներ պարունակելով, ցեղագիտական և շատ տեղեր ալ մեծամասնութեան սկզբանց յեցեալ չէ բնաւ : Բոլոր Թուրքիոյ բնակիչք իրաւունք ունին այսպիսի լուծման մը դէմ բողոքելու, որ ընդհանուր շահուց պաշտպանութեան տեսակէտով երբեք չկրնար արդարանալ :

Կ. Պօլսոյ պաշտպանութեան մեծ և կարևոր խնդիրը նմանապէս գըլխովին գոհացուցիչ լուծում առած չէ, քանզի թէ և Պալքաններուն գիծերն ամրացնելու և զօրք դնելու իրաւունք կը տրուի Բ. Դրան, բայց Սօֆիայի գաւառն հիւսիսային Պուլղարիոյ տրուելով՝ այն կողմէն արշաւանաց ճանապարհը բաց կը մնայ : Վերջին պատերազմին մէջ տեսնուեցաւ թէ ինչ դիւրութեամբ Կուրքօյի բանակը Սօֆիայէն Ադրիանուպօլիս յառաջացաւ, ձմերնային սաստիկ եղանակէ մ'իսկ չարգիլուելով :

Ուրիշ որոշման մը համեմատ, Աւստրօ—Հունգարական զօրքը սահմանակից Օսմանեան գաւառները պիտի մտնէ եղեր : Այս որոշման պատճառն է անշուշտ յիշեալ գաւառները խաղաղեցնելու պէտքը. սակայն պէտք չէ մոռնալ որ ապըստամբաց միայն շնորհ և պաշտպանութիւն գտնելը լաւ սկզբունք մը չէ. խաղաղ և հլու բնակչաց իրաւունքն ու կենսական շահերն ապստամբ և խռովայոյզ ցեղերու կը զոհուին : Թուրքիոյ ամբողջութիւնը մեծ հարուած մը կառնու, բայց այս հարուածը կրող մարմինը շատ մը տարրերէ կը բաղկանայ, որք քանի մը մարդոց և քանի մը կառավարողաց սխալները կը տուժեն: Մի՞թէ իրաւունք է այս, և պէտք չէ՞ որ Եւրոպիոյ արդարութիւնը գործնական եղանակ մը գըտնէր ընդհանուր բարենորոգման, փոխանակ իւր ուշադրութիւնը միմիայն ապստամբաց և խռովայոյզներու նուիրելու : Չենք գիտեր թէ Թուրքիոյ մնացեալ մասերուն համար ևս բան մը պիտի խորհո՞ւի. բայց առ այժմ՝ ապահովութեամբ կրնանք ըսել թէ այս լուծումներն ապագայ շփոթութեանց բեղմնաւոր սերմեր կըպարունակեն, և փոխանակ Արևելքը բարւոքելու և խաղաղելու, զայն ապստամբութեանց և ցեղային կռիւներու ասպարէզ կընեն: Այսօր Բօմաքներու և ուրիշներու ապստամբութեան հակապատկերը կը տեսնենք Ռօտօբի և Լազստանի դիմադրութեանց մէջ : Ո՞վ գիտէ վաղն ալ ի՞նչ պիտի ծագի:

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտրա 26 յունիս.

Թայմզ հետևեալ հեռագիրը կը հրատարակէ Պէրլինէն.

Տէրութեանց խորհրդոյ երէկուան նըստին մէջ Գաղղիոյ պատուիրակները Ռուսաց առաջարկած և Անգլիոյ ընդունած մէկ բարեփոխութիւնը բարեփոխելով՝ հետևեալ ձևով ներկայացուցին, որ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ. «Դուռը բացարձակ իրաւունք ունի Պալքանաց սահմանագլուխն ուզածին չափ՝ բայց մի միայն կանոնաւոր զօրք դրաւելու :» Պուլղարիա և Ռումէլի քաղաքային և կըրօնական կատարեալ ազատութիւն պիտի վայելեն :

Փարիզ 26 յունիս, իրիկուն.

Տէպա լրագիրը խստիւ կը քննադատէ Տէրութեանց խորհրդոյ գործն, և կը մեղադրէ Անգլիոյ լիազօր երեսփոխանները թէ Պաթումը Ռուսիոյ տալով Անգլիոյ շահերն անտես ըրին : Յիշեալ լրագիրն Աւստրիա ալ կը մեղադրէ, և կըսէ թէ Պալքաններուն սահմանագլուխը լուրջ չէ, որովհետև Վառնա և Սօֆիա Ռուսաց կը թողուին : Պուլղարիա հարկաւ Ռուսաց ազդեցութեան պիտի մատնուի և Արևելեան Ռումէլիի մէջ շարժումներ պիտի գրգռէ, ինչպէս որ ասկէ առաջ Սերվիա Պօսնիան ու Հէրսէքն ոտք հանեց : Տէպա լրագիրը կեզրակացնէ ըսելով թէ Տէրութեանց խորհուրդը նոյն սխալին մէջ կիյնայ, ուր ինկած էր Կ. Պօլսոյ դեսպանախորհուրդը :

Պէրլին 27 յունիս, առաւօտ.

Տէրութեանց խորհուրդն սկզբնաբար ընդունեց որ Պուլղարիա տուրք մը վճարէ Դրան, և Օսմանեան պարտուց մասնակցի : Ասկէ զատ որոշեց որ Պուլղարիա՝ ժողովրդէն ընտրուած և տէրութեանց հաւանութեամբ Դռնէն ընդունուած և անոր գերիշխանութեան ներքև դրուած իշխանի մը ձեռօք կառավարուի : Ռումէլի ալ Դռնէն անուանեալ և անկէ փոփոխելի քրիստոնեայ կուսակալէ մը պիտի կառավարի : Ռումէլիի ինքնօրինութիւնը կատարեալ չպիտի ըլլայ, բայց այս գաւառը բնիկ զինուորութիւն մը պիտի ունենայ :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այս է թէ Տէրութեանց խորհուրդը Թուրքիան վերահաստատել ուզեց Պալքաններէն անդին :

Կը հաստատեն թէ Լորտ Պիքընսֆիլտ

Պաթումը Ռուսիոյ տրուելուն կընդդիմանայ ։

Լոնտրա 27 յունիս ․

Ըստ Մորնինկ Բօսթի կարծեաց՝ Պաթումը Թուրքաց պիտի մնայ ։

Թայմզ կըսէ թէ Օսմանեան պատուիրակները Տէրութեանց խորհրդէն մեկնիլ կ'սպառնան եթէ Ցունաստանի հող տըրուելու վրայ վճռաբանութիւն ըլլայ ։

Տէյլի Նիւս կըսէ թէ Կորչաքոֆ իշխանը ծանուցեր է վերջին նստին մէջ թէ այլ եւս չպիտի մասնակցի Տէրութեանց խորհրդոյ նիստերուն ։ Ըստ Շուվալօֆ կոմսին առաջին լիազօր երեսփոխան կամ պատուիրակ կըլլայ Ռուսիոյ ։ Կըսուի թէ Կորչաքոֆ իշխանին այս հրաժեշտին պատճառն ոչ միայն իւր վատառողջութիւնն է, այլ և Ռուսիոյ ըրած զիջումներէն դժգոհ ըլլալն է ։

Լոնտրա 27 յունիս․

Անգղիոյ Պանքան իւր զեղչն հարիւրին 3ի հանեց։

Պէրլին 27 յունիս ․

Ռուսիոյ լիազօր պատուիրակներն առաջարկեցին որ Ռումանիոյ Կարոլոս իշխանը միանգամայն Պուլղարիոյ իշխան անուանի ։ Պիսմարք իշխանն ալ ձայնակից եղաւ անոնց ․ բայց Տէրութեանց խորհուրդը դեռ որոշում չտուաւ ։

Փարիզ 27 յունիս, իրիկուն ․

Պէրլինէն եկած ամեն տեղեկութիւնք կը հաւաստեն թէ ընդհանուր համաձայնութիւն կայ տէրութեանց մէջ և յոյս կուտան որ վերջնական հաշտութիւնը կրնայ դէպ յուլիս 3/15 ին կնքուիլ ։

Տէրութեանց խորհուրդը վաղը յունական խնդրոյն վրայ պիտի վճռաբանի ։

Պէրլին 27 յունիս, իրիկուն․

Տէրութեանց խորհուրդն իւր խնդրոց կարգը փոխելով հաւանականաբար Սերվիոյ, Պոսնիոյ, Գարատաղի և Ցունաստանի խնդրոց քննութեանը պիտի անցնի Հիւսիսային Արևելքէն սկսելով և աշխարհագրական կարգին հետևելով ։

Պէրլին 28 յունիս, առաւօտ ․

Կորչաքոֆ իշխանը Տէրութեանց խորհրդոյ չորեքշաբթի աւուր նստին մէջ ըսաւ թէ Ռուսիա խաղաղութիւնը վերահաստատուած տեսնելու ջերմ փափաք ունենալուն պատճառաւ մեծ զիջումներ ըրած էր ։

Լորտ Պիքօնսֆիլտ իւր սքանչացումն յայտնեց Կորչաքոֆ իշխանին յայտնած զգացմանց համար, և յոյս յայտնեց որ սոյն տրամադրութեանց յարատևութիւնը կը տեսնէ ։

Լոնտրա 28 յունիս

Օսմ. Քօնս.		16 1/16
փոխ.	1865	19 3/4
»	1869	17 1/4
»	1871	52 1/2
»	1872	27 5/8
»	1873	17 1/4
»	Եգիպտ.	72 3/4
Անգղ. Քօնս.		95 13/16

Փարիզ 27 յունիս ․

Օսմ. Քօնս.	16,32 1/2

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի օրը մեծ ժողով մը գումարեցաւ Եըլտըզի պալատն ընդ նախագահութեամբ վեհ. Սուլթանին ։

Մեծ Եպարքոսը, նախարարք, Նախորդ Եպարքոսք, Սպարապետք և Շէյխ իւլ իսլամք ներկայ գտնըւեցան ։

Խորհուրդը մինչև իրիկուան ժամ մէկը տևեց, և միմիայն Պոսնիոյ և Հէրսէքի գաւառաց Աւստրիոյ կողմէ գրաւուելուն վերաբերեալ խնդրով զբաղեցաւ ։

Մայրաքաղաքիս Գերմանական դեսպան Տը Րատս իշխանն, որ Վիէննայի դեսպան անուանած է, հինգշաբթի օրը վեհ. Սուլթանին ներկայանալով հրաժեշտ առաւ և երէկ Թրիէստի շոգենաւով մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս ։

Ռուսական զօրաց հրամանատար Թօթլեպէն զօրապետն այսօր Սպարապետի դուռը պիտի գայ պատերազմական գործոց նախարար Մուսթաֆա փաշային հետ տեսակցելու ։

Ճէրիտէի Հավատիս լրագիրը կը ծանուցանէ թէ վեհ. Սուլթանը Չըրաղանի յիմարական գործին կամակից համարուած կամ կասկածուած գաղթականաց ներում շնորհելով, հրամայեց որ սպարապետութեան բանտէն արձակուին ։

Մինչև հիմա սովորութիւն էր, որ տէրութեան գանձուն պարտք ունեցող մէկը մեռած ժամանակ, անոր թողուցած գոյքը պարտքին փոխարէն պարզապէս կը գրաւուէր՝ առանց մեռնողին ժառանգացն և այլ առնելիքւորներուն ուշ դնելու ։ Ժառանգները, թէ և իրաւունք ունենային, չէին կրնար բողոքել կամ դատ պահանջել ։ Վեհ. Սուլթանը տէրութեան առնելիքն այսպէս բռնական և տաօրէն կերպիւ ձեռք բերելու դրութիւնը խափանելով, հրաման ըրաւ որ տէրութեան գանձըն ու այլ և այլ վարչութիւնք՝ մեռնողի մը թողուցած ընչից վրայ իրաւունք մ'ունեցած ժամանակ՝ անոր ժառանգաց հետ խորհրդակցին, և եթէ անոնք տէրութեան գանձուն պահանջքը չճանչեն, առնելիք ունեցող վարչութիւնը ձեռնհաս ատեանի դիմէ և փոխանորդ մը կարգելով դատ վարէ անոնց հետ ։

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Կարնոյ գաւառին Խոյամ և Թըրխատնեայ ժողովուրդք իրենց պատուիրակներուն միջոցաւ հեռագիր ուղղեր են Տէրութեանց խորհրդին, և Ռուսական զօրաց անյապաղ Կարնոյ քաղաքէն և շրջականերէն մեկնիլը կը խնդրեն եղեր ։

Փարիզի արուեստահանդէսին առթիւ առողջապահական միջազգային խորհուրդ մը գումարել որոշուած ըլլալով, կը լսենք թէ Օսմանեան կարմիր Մահիկի ընկերութեան կողմէն Տօքթօր Բէշթիմալճեան և Պարթօլէթթի էֆէնտիները քիչ օրէն Փարիզ պիտի երթան յիշեալ խորհրդին մասնակցելու ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

16 յունիս ուրբաթ իրիկուն		17, 7
17 յունիս շաբաթ առաւօտ բացուեցաւ		17, 2
ժամ 5 ին		16,30
Րումելիի երկաթուղի	Ֆր.	52
Թղթադրամ	Ղր.	287

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Կ. Պոլիս 16 Յունիս

Սօսիէթէ Ժէնէրալի բաժ.		Անգղ. լիր.	4,
» փոխանակութեան		.	3, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքային		.	5,
Քրէտի Ժէնէրալ		.	3,35
Քրէտի Օսթրօ—Թիւրք		.	—
փոխ.	1863	Ֆր.	89
»	1865	.	89
»	1869	.	81
»	1872	.	27 1/2
»	1873	.	81
Թրամուայ		Օսմ. լիր.	1 30

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

16 Յունիս

Անգղ. լիրա	Ղրշ.	108 36
Նափօլէոն ոսկի	.	87 4
Իմբէրիալ Ռուսն	.	89
Գըրըմից	.	51
Հինգ Ֆրանք	.	—
Հինգնոց	»	120
Պղինձ	.	175

ԱԶԳԱՅԻՆ

Պէրլինէն գրուած նամակներէ կիմանանք թէ Խրիմեան և Խորէն սրբազանները Գերմանիոյ դահաժառանգ և միանգամայն կայսրութեան տեղապահ իշխանէն յատկապէս հրաւիրուելով՝ փառաւոր դահլճի մը մէջ ընդունուեր են ։

Բարձր. իշխանն իւր ծանր համազգեստն հագած և շքանշաններով զարդարուած՝ այնպէս ընդուներ է Հայոց ազգին պատգամաւորներն, և արտաքոյ կարգի պատիւ և սէր ցոյց տուեր է անոնց ։

Իմաց կը տրուի մեզ թէ հանգուցեալ Հ. Կղեմէս Սիպիլեան ազգասէր և բազմարդիւն վարդապետին հոգւոյն համար վաղը Օրթագիւղի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի և Յրժ. Օրմանեան Հ. Մաղաքիա վարդապետն ալ դամբանական պիտի խօսի ։

Տփխիսի Մշակ օրաթերթին մէջ հետևեալը կը կարդանք ․

«Երևանից մեր նամակագիրը գըրում է հետևեալը ․ «Այս օրերումս պատահեցի մի Հայ գաղթականի, որ իր երեխայի անունը գրել է Տէր-Ղուկասով. Երբ ես հարցրի դրա պատճառը, գաղթականը պատմեց, որ նրա կինը ծննդեան ցաւերը զգաց հէնց այն ժամանակ, երբ Հայերը Ռուսաց զօրքերի հետ գաղթում էին ։ Նա իր կնոջ հետ ստիպված էր հետ մնալ և գեներալ Տէր-Ղուկասով երբ իմացաւ պատճառը՝ հրամայեց զօրքերին սպասել մինչև կինը ծնի ։ Մի քանի րոպէից յետոյ գաղթականը տղայ զաւակ ունեցաւ և 'ի պատիւ գեներալին՝ անունը դրեց Տէր—Ղուկասով» ։

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

'Ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ մէջ Օսմանեան [illegible]

(Շար. տես թիւ 2138)

Ամենուն համոզումն էր բնականաբար թէ այն տէրութիւններն, որք Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնն երաշխաւորած էին, երբէք անհոգ չէին կենար անոր պարտատերաց կողոպտմանը, մանաւանդ որ այդ պարտատերաց մեծ մասն Եւրոպացի էին, և իրենց կառավարութիւններէն ոմանք ալ Թուրքական փոխառութիւնները կերպիւ մը պաշտպանած էին ։ Մինչև իսկ Եւրոպիոյ ձեռնտուութիւնն այնչափ հարկաւոր դատուած էր այդ փոխառութեանց յաջողութեանն, որ Բ. Դուռը չատ անգամ խոստովանած է թէ չկրնար անկէց անցնիլ ։ 1860 ի փոխառութեան բանակցութիւններուն միջոցին Ալի փաշան հետևեալը կը գրէր օգոստոս 15 թուով Սըր Հէնրի Պուլվըրի ։

«Ձեր վսեմութիւնը գիտէ թէ փոխառութեան յաջողութիւնը բացարձակապէս Անգղիոյ և Գաղղիոյ բարեկամական միջնորդութենէն կախումն ունի . . . ։ Իսկ այդ երկու տէրութեանց, ինչպէս կը յուսանք, մեզ չզլանալիք մեծ օգնութեան փոխարէն ընծայել հարկ եղած երաշխաւորութեան գալով, Բ. Դուռը՝ պարտք կը համարի իւր տեսութեան եղանակը բացատրել . . . » Եւ հետևեալ խօսքերով կաւարտէ Ալի փաշա իւր գիրը ․ «Կաղաչեմ Ձեր վսեմութեան, որ սոյն պատասխանը վեհ. թագուհւոյն կառավարութեան հաղորդէք և պաշտպանելու հաճիք անոր քով, որպէս զի կարող ըլլանք այդ նոր օգնութիւնը ձեռք բերել, որուն ստիպողական հարկաւորութիւնը ձեզ կրկնելու պէտք չունիմ ։» Սըր Հէնրի Պուլվըր ալ Անգղիոյ պաշտպանութիւնը խոստացաւ, և անշուշտ ալ ձեռք բերաւ, որովհետև 1860ի փոխառութիւնը կատարեցաւ ։

Արդարութի՞ւն է, որ Եւրոպա այսպէս ծանր կերպիւ իւր պատասխանատուութիւնը գործին մէջ դընելէ ետև՝ երնէ այսօր անգութ անտարբերութեամբ մ'ըսէ թէ Թուրքիոյ փոխատուներն իրենց մնան ու վտանգն աչուընին առնելով գործեցին ։ Տարակոյս չկայ թէ օտար կառավարութեանց վրայ տեսակ մը բարոյական պարտականութիւն կայ Օսմանեան ելևմտից խնդրոյն մէջ մըտնելու և արդարութեամբ կարգադրելու ։

Ցաւին դարմանն համայն աշխարհի կողմէն ցոյց կը տրուի Այդ դարմանը մէկ կողմէ տրուած խոստումը խղճի մտօք յարգելու վրայ կը կայանայ, որուն պէտք է վարժուի Թուրքիա, միւս կողմէ անոր ելմըտական վարչութեան վրայ ազդու հսկողութիւն մ'ի գործ դնելու վրայ։

Նախ՝ որ և է կարգադրութիւն, որոյ մէջ Թուրքիա ըստ սկզբան պարտաւորեալ չըլլայ իւր ամեն պարտքերն հատուցանելու, անիրաւ կարգադրութիւն մ'եղած կըլլայ, վասն զի Թուրքիա կրնայ իւր ամեն փոխառութեանց բեռը վերցնել։ Անգղիա իւր պարտուց տոկոսին և դըլխավճարին համար ամեն մէկ բնակչէ 27 ֆրանք կ'առնու, Գաղղիա 26 ֆրանք, Իտալիա 14, Թուրքիա 7 ։ Ասկէ զատ իւր հողին մէջ անսպառելի հարստութիւններ ու գանձեր ծածկուած են, որոց իմաստուն մըշակութիւնը լիովին բաւական է իւր պարտատէրները գոհ ընելու ։ Ի՞նչ հարկ կայ ուրեմն գանձուն ելումտից հաւասարակշռութիւնը նուիրական պարտականութեանց դըրժման և ժողովրդին աւերման մէջ փնտռելու ։

Պիտի առարկեն թերևս թէ ընդերկրեայ հարստութեանց մշակութիւնը ժամանակի կարօտ է ․ իսկ ելումըտից կանոնաւորումն՝ ընդհակառակն ստիպողական ։ Կը պատասխանենք թէ ապացուցուած չէ բնաւ թէ Թուրքիոյ այժմեան միջոցներն իսկ անբաւական են իւր ելումուտքը հաւասարակշռելու ։ Սոյդ տեղեկութեամբ և ընդհանուր զգացմամբ հաստատուած է թէ տէրութեան ժողովուրդներն՝ ամեն տարի՝ ուղղակի և անուղղակի տուրքերով և զանազան հարկերով քառասուն միլիոն լիրայի գումար մը կը վճարեն տէրութեան գանձուն ։

Ինչ պատճառաւ այս գումարին կէսը միայն կը հասնի կառավարութեան գանձը ։ Դիւրաւ կը գուշակուի թէ միւս կէսին ճանբան գողցուելուն պատճառաւ։

Տէրութեան դրամոց յափշտակումը դժբաղդաբար այն արմատացեալ ախտերէն մին է, որք 'ի վերջոյ անհրաժեշտ կերևին ։ Սօսկում կըզգայ մարդ գաւառաց մէջ տիրած աւազակութիւնը մտածելով, երբոր մայրաքաղաքիս մէջ՝ կառավարութեան աչքին առջև՝ ահագին գումարներ կը գողցուին։ Օրինակներ յիշելը դիւրին է, բայց մեք չենք ըներ, որովհետև ամենէն առաջ Օսմանեան կառավարութիւնը կը հեծէ այդ գայթակղութեանց վրայ ։ Կայսերական խաթթերուն մէջ, Բ. Դրան պաշտօնագրերուն մէջ այդ ախտն այնպիսի գոյներով նկարագրուած է, որոցմէ կը տեսնուի թէ ո՛րչափ ծանր և խորին է ։ Տարակոյս չկայ որ հիւանդ մ'իր սեփական զօրութեամբ չկրնար ինքզինք բժշկել ։

Ուստի հարկ է որ դեղն ուրիշ ձեռքէ մը գայ իրեն ։ Տէրութեանց խորհրդոյ կողմէն և Թուրքիոյ հաւանութեամբ կարգեալ յանձնաժողով մը, որոյ պաշտօնն ըլլայ Օսմանեան ելումտից վարչութեան անաչառապէս հսկել, ինչպէս Եգիպտոսի և Թունուզի մէջ, դիւրաւ կրնայ կարգ կանոն հաստատել և Թուրքիոյ վարկը բարձրացնել ։ Տէրութեան իշխանութենէն անկախ, ուղիղ, փութաջան և աչալուրջ յանձնաժողով մը, որ զեղծումներն երևան հանէ, վատնումը զսպէ, և հաւասարակշիռ դրամոց արդար և իմաստուն գործածութիւն մ'ընէ, առանց մեծ դժուարութեան կրնայ քիչ ժա-

մանակի մէջ հանճարեղ և պարկեշտ վարչութեան մը հիմերը ձգել Թուրքիոյ մէջ։ Ցանձնաժողովը լուսաւորելու համար ամեն կողմէ լոյսերը կուգան. տուրք տուողներէն, սեղանաւորներէն, և մանաւանդ Օսմանեան արժեթղթոց մասնաժողովէն, որ հոս անցած դարձածը ճշդիւ գիտնալու և յարմար դեղերը ցուցնելու յաջող դիրք մէջ է։

Նոյն իսկ Թուրք կառավարութիւնն իւր փորձառութեան թանկագին գործակցութիւնն յօժարակամ կընծեռէ յանձնաժողովին։ Որովհետև նուաստութիւն չէ երկրի մը, ինչպէս նաև անհատի մը, իւր չգիտցածը սովրիլ գիտցողներէն։ Հայրենասէր կառավարութիւն մը պէտք է խելամուտ ըլլայ այս ճշմարտութեան և հասկանայ թէ՝ Թուրքիոյ մէջ ելմտական բարենորոգումը կա՛մ բնաւ տեղի չպիտի ունենայ, կա՛մ տէրութեանց խորհրդակցութեամբն և իրական գործակցութեամբ միայն պիտի կատարի։ Մանաւանդ իւր նախորդաց սխալանքէն լուսաւորուելով պիտի տեսնէ թէ հայթայթանքները, կէս միջոցներն և մանաւանդ խոստմնադրժութիւնը մահացու հարուածներ կը բերեն պետութեան մը վարկին։ Դառնապէս պիտի ցաւի 1875 հոկտ. 6ի հրամանագրին և անոր մէջ տէրութեան պարտատերոց իրաւունքներուն տրուած հարուածոց վրայ, գլխաւորապէս յատկացեալ և պայմանաւորեալ եկամուտներուն և նուիրական երաշխաւորութիւններուն անօրինակ ջնջման վրայ, այն երաշխաւորութեանց, զորս նոյն ինքն Բ. Դուռը շատ անգամ յայտարարած էր թէ «վեհապետին անձին պէս անբռնաբարելի էին»։ (Նամակ Կ. Պոլսոյ Անգղիական դեսպան Լորտ Լայընսի առ Լորտ Սթանլէ 1867)։

Մեր ըսած լուսամիտ կառավարութիւնը պիտի հաշուէ այն ծախող հրամանագրին հետեւանքն, և այս խրատը պիտի հանէ անկից թէ իւր տուած խոստմունքը չբռնելէ աւելի աղետաբեր բան չկայ պետութեան մը համար։ Վերջապէս պիտի նկատէ թէ փոքր դրամատերոց բազմաթիւ և աղքատ դասն ո՛րչափ կը տառապի կտրոններուն վճարումը դադրելէն 'ի վեր, և ո՛րչափ ստիպողական է անոնց բոլորովին կործանումն արգելուլ։

Անկեղծ ըլլանք և բարեկամաբար բոլոր ճշմարտութիւնն ըսենք կառավարութեան, որպէս զի խնայենք զինքն այն դառն հետեւանքներէն, որք ապագային մէջ անպատճառ իւր պատրանքը պիտի ցրեն։

Վերջին տարիներուն արիւնուշտ պատահմունքիւնները դեռ աչուընուս առջև կեցած՝ ճարտարխօսաբար կըսեն մեզ թէ ժողովրդոց նիւթական շահերը վիրաւորելով զանոնք իրմէ պաղեցնելէ աւելի վտանգաւոր բան չկայ, և թէ ելմտական ամեն խնդրոց տակ ամենածանր քաղաքական խնդիրներ կան միշտ։

Այս միջոցիս ի՞նչ կընէ Թուրք կառավարութիւնը։ Կը տեսնենք որ թղթադրամը վերցնելու զբաղած է՝ այնպիսի միջոցներ գործածելով, որք ստուգիւ քննադատուելու արժանի էին։ Նմանապէս կը տեսնենք որ ժամանակ ժամանակ իւր պաշտօնէից ամսականները կը վճարէ։ Անշուշտ չենք նախանձիր Պետութեան այդ դժբաղդ ծառայներուն վրայ՝ որք իրենց ամսականներովը կապրին։ Բայց արդարութիւն չէ՞ միանգամայն այն պարտատէրներն ալ վճարել, որք անոնց տոկոսներէն զատ ապրուստի միջոց չունին։ Զանոնք անվճար թողլով Դրան կառավարութիւնը զանոնք յանդիմանելու և մինչև իսկ պատժելու երևոյթ կառնու իւր վարկին վրայ վստահութիւն ունեցած ըլլալուն համար։

Կ. Պոլիս ՏԷՕՏԱԹ ՋՈՒՆԴ

22 յունիս 1878

. . . Խմբագիր.

«Գեղեցիկն և Գեղարուեստք» վերնագրով բանախօսութիւնս Ձեր պատուաւոր Թերթին մէջ հրատարակութեան առթիւ մի մասնականն գոյականներէ յառաջ գործածելուս վերայ դիտողութիւն մի ըրած էիք, կցելով ի նա այնպիսի գովեստներ, որոց այնքան աւելի անարժան եմ, որչափ նոքա ձեր գրչին տակ մեծ արժէք ունին։

Ձեր դիտողութեանն աւելի շուտ կուզէի պատասխանել, բայց ուզեցի ճառիս հրատարակութեան վախճանին սպասել. սակայն քանի որ այս վախճանն կուշանայ և խնդիրն բանասիրաց ուշագրաւած է և կշիռ ստացած է ձեր հեղինակութեամբ, կը խնդրեմ որ ներէք ինձ համառօտիւ ներկայացնել ձեզ և ընթերցողաց իմ պատասխանն։

Նախ՝ մի բառն լոկ գոյականներէ յառաջ չգործածեմ, այլ յառաջ և յետոյ ըստ տեղւոյն և ըստ ճաշակի. Նոյն ճառին, ինչպէս նաև իմ այլ գրուածոց մէջ ոչ սակաւ օրինակներ կան մի ին յետադաս գործածութեան։

Բ. Կարծեմ, չափազանց բացարձակ է ասել թէ գրաբարի մէջ մի՝ իբրև թուական՝ միայն գոյականներէ յառաջ կը գործածուի, մինչդեռ հակառակն հաստատող օրինակներ չպակսին մատենագրաց մէջ։ Գրաբարի մէջ խիստ լաւ կարէ ասել. «Յետ ամի միոյ ի վերայ անցանելոյ. —Դուստր մի էր նորա միամօր. —Բարձրութիւն նորա կանգուն մի. —Աւուր միոյ ճանապարհ» եւն. ուր մի բառն թուական է և յետադաս. և ազգային քերականներէն ոչ մին աւանդած է այդպիսի կանոն թէ մի թուականն միշտ նախադաս է գոյականին։ Միայն եթէ ուղուի մասնաւոր ուշադրութիւն հրաւիրել թուոյն վերայ և առարկային միութիւնն շեշտել, այն ատեն հարկն կը պահանջէ որ մի թուականն նախադասուի։

Գ. Իրաւացի է ձեր դիտողութիւնն թէ մի իբրև մասնական կամ անորոշ ածական յետադաս է գոյականին գրաբարի մէջ. բայց երբ նոյնն աշխարհաբարի համար այլ կը պնդէք, ներեցէք որ համամիտ չլինիմ ձեզ։ Ռամիկն սովոր է ասել. «Մէկ օր մը իբրև Լ և օր մի.— Մէկ մարդ մը պարտաւոր է միշտ իրաւն ըսել. —ասանկ մէկ խօսք մը չէի լսեր եւն.» ուր մէկ բառն անորոշ ածական է և նախադաս։ Մը բառն այլ, առանձին գործածուած ռամկօրէնի մէջ միշտ մասնական չէ. երբ կասեմ «ժամ մը ամբողջ սպասեցի.— տարի մը անցաւ և դեռ չերևցաւ.» եւն. մը յայտնապէս թուական է։ Իսկ Ռուսահայոց աշխարհաբարին մէջ մէկ կամ մի բառն անխտիր գոյականներէն յառաջ գործածել գրեթէ օրէնք է։ Ըստ իս, մեր Պոլսոյ ռամկօրէնին մէջ մէկ . . . մը թուականին և մէկ . . . մը անորոշին մէջ զանազանութիւն գտնուն աւելի շեշտն է. երբ կասեմք «Մէ՛կ մարդ մը (մէկ բառն շեշտեալ), այն ատեն կիմանամք թէ խնդիրն մի և եթ անձի վերայ է և ոչ թէ անորոշապէս որ և է անձի վերայ։

Դ. Դառնալով գրաբարին, կասեմք թէ գրաբարին մէջ մի անորոշին իբրև համանշան կան նաև իմն, ինչ, ոմն, ոք բառերն, և թէ սոքա այլ, թէպէտ յաճախ յետադաս գոյականին, կը նախադասին երբեմն, և ածականի հետ գրեթէ միշտ. «Ունի՞ք ինչ կերակուր. — Յորժամ ինչ մեղաց պատահէ։» Եզնիկ ասած է. «Ծանուցեալ առնուցու ի միտ թէ է իմն սքանչելի որ արար եւն. — Զոր իմն էութիւն հակառակ բարւոյ դնեն. — Այնպիսի ինչ բնութիւն մարդոյն առեալ էր. —Ի չարէ ինչ արարչէ իմանայցեն» եւն։ Սովորական է ասել, «Նոր ոմն Եսայի. — այլ ոք դատաւոր.» եւն։ Արդ այս բոլոր մասնականներուն տեղ աշխարհաբար գրաւորին մէջ միայն մի բառն գործածելը ատեն՝ պէտք չէ, կարծեմ, որ անտեղի և տարօրինակ թուի մին՝ իբրև անորոշ կամ մասնական՝ նախադաս գործածութիւնն։

Ե. Պէտք է գիտել որ գրաբարի մէջ յետադաս որ և է ածականք մի ընդհանուր կանոնի ենթարկեալ են, այն է գոյականաց հետ համաձայնութեան կանոնն։ Այս կանոնին բացառութիւնք քիչ են բնիկ հեղինակաց մէջ, և զանցառութիւնք՝ խորշելի։ Գրաբարի այս օրէնքն նաև ներդաշնակութեան օրէնք մի է զոր ականջն կը պահանջէ։ Արդ եթէ աշխարհաբար գրուածին մէջ գոյականաց հոլովներն գործածեմք, որպէս կընեմք յաճախ, գրաբար ձևով և նոցա քով դնեմք մի բառն յետադաս՝ գրաբար ձևով և անհամաձայն—քանզի յետադաս առականներն հոլովել (գոնէ դեռ) սովորութիւն չէ արդի գրուածին մէջ—ո՛րչափ այլանդակ և աններդաշնակ կերևի յաճախ այդ զուգադրութիւնն. օրինակի համար այսպիսիք, տան մի, ծովու մի, որ- խոյ մի, գեղեցիկ ծովով մի եւն. և դարձեալ անխիմաստ դիտողութիւն չէ այն թէ մի բառին այսպէս անհամաձայն յետադասութիւնն կարէ նաև երբեմն հոմութեանց տեղի տալ, որ մի այլ անտեղութիւն է ոչ ինչ ընդհատ զգուշալի։ Ահա այսպիսի տեղեր մի ի նախադասութիւնն հարկ մի կը դառնայ, մի պահանջումն ներդաշնակութեան՝ ճաշակի զոր մեր վերայ կը դնէ մեր արդի գրաւոր լեզուին փոխանցական և բացառիկ կացութիւնն, ինչպէս ըրած է ցուցական և ստացական ածականաց համար որք գրաբարի մէջ յաճախ յետադաս են։

Զ. Ո՞վ չգիտէ թէ մեր արդի գրաւոր լեզուն ոչ ռամկին խօսած լեզուն է և ոչ նախնեաց գրաբարն, այլ կազմուելոյ վերայ եղող մի փոխանցական՝ անկատար՝ մանուկ լեզու որ ամեն օր կը շինուի, ռամկականին թերութիւններէն ու աղաւաղումներէն կը մերկանայ, և մերթ գրաբարին ազնուագոյն ու հարազատագոյն ձևերովն և մերթ քաղաքակրթեալ լեզուաց բացատրութեան նոր ու կատարելագոյն կերպերովն կը կանոնաւորի, կը ճշդի, կը մշակուի և կը զարգանայ. և չկարեմք նախատեսել թէ ապագայ Հայերէնն յոր կը ձգտի այս շինման և մշակութեան գործն՝ ի՛նչ վերջնական ձև պիտի առնու. անշուշտ գրաբարն աւելի տիրող պիտի լինի 'ի նմա, իբրև հիմն՝ աղբիւր և մեծագոյն հեղինակութիւն, բայց նաև ի՛նչ մեծ տարբերութիւնք պիտի լինին Ե. դարու խորհելոյ և բացատրելոյ սովորական կերպերէն։ Ուստի նոր Հայերէնին այս բացառիկ կացութեան անհրաժեշտ հետեւանքն եղող ձևեր բանաւորին աւելի ուշադրութեանն արժանի են քան դատապարտութեանն, և յաճախ կա՛մ չափազանց ուշ է ռամկօրէնին օրինօք և կա՛մ չափազանց կանուխ է գրաբարին հեղինակութեամբ ուղղել զայնըս։

Հետևաբար, Խմբագիր Տէր, բոլոր այս պատճառներով մի մասնականին արդի գրաւոր Հայերէնին մէջ նախադասութիւնն ոչ սխալ է և ոչ անտեղի։

Ընդունեցէք, Տէր, խորին ակնածութեանս հաւաստիքն։

1878 յունիս 14 Ռ. Յ. Պէրպէրեան
Գատըգիւղ

Մեր դիտողութիւնքն յաջորդ թուով։

ՊՕՂՈՍ ԷՖԷՆՏԻ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Առաջին կարգի վկայեալ փաստաբան

Պատրաստ է ամեն կարգի օրինաւոր դատերու փոխանորդութիւն յանձըն առնուլ, դատերու վերաբերեալ գրութիւններ խմբագրել և ուզողներուն դատական գործոց խորհուրդ տալ։

Գրասենեակն է Զաքմաքճըլար Քիւչիւք Եէնի խան վերնայարկ թիւ 9։

9

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՆԱԽԱՇԱՒԻՂ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻՑ

Աշխատասիրեաց Յակոբ Յ. Մկրեան

Ի տէր հանգուցեալ բարեյիշատակ սիրելի որդւոյս հեղինակած յիշեալ պատկերազարդ գրքոյկն՝ որ մասնաւորապէս վարժարանաց համար յօրինուած է, ասկէց առաջ ութ ղրշ պղնձ դրամի գնով կը ծախուէր թէպէտ, բայց մետաղեայ դրամոց օր ըստ օրէ բարձրանալը նկատելով այսուհետև մէկ 10նոց թղթադրամի վաճառել որոշուած է 'ի դիւրութիւն գնողաց։

Կեդրոնատեղին է գրավաճառ Պաղտասար աղա Սրապեանի գըրատունը 'ի Մէրճան չարշը՝ Ուրիշ Հայ գրավաճառաց քով ալ կը գտնուի։

Ազգային վարժարանաց համար սովորական գնէն զեղչ կըլլայ։

Յովհ. քահ. Մկրեան

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՏՈՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԶԵՒԿՐԿՆԱԿ—ՏՈՄԱՐ

Որ պարունակէ

Փոխանակագրի, Հաշուեցուցի, Բեռնագրի, Վարձագրի, Հաշուընթացի և այլոց ձևեր և օրինակներ

Ի ՊԷՏՍ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱՑ

Ի Ն. Տէովլէթեանէ

Տպագրեալ արդեամբք և ծախիւք Մեծ. Տիգրան էֆէնտի Գարակէօզեանի

Վաճառականութիւնը մեր ազգին մէջ օր ըստ օրէ զարգանալով և ընդարձակելով՝ վաճառականութեան կարևոր գիտելեաց վերաբերեալ գործնական դասագրքի մը պէտքն ևս կարի իսկ զգալի եղած էր ազգային վարժարանաց մէջ։ Սոյն պակասը լրացընելու համար, հեղինակը՝ իւր գործնական փորձառութեամբը յիշեալ դասագիրքը պատրաստած է մեծ խնամօք, որոյ Ա. մասը կը պարունակէ վաճառականութեան մէջ գործածուած զանազան տեսակ թղթոց և գրութեանց ձևերն ու օրինակներն իրենց գաղղիերէններովը, համդերձ ընդարձակ ծանօթութեամբք և մասնաւոր հրահանգօք։ Բ. մասը կը պարունակէ Տոմարակալութիւնը՝ դիւրուսոյց եղանակաւ մը գրուած։ Գըրքին վերջը՝ իբրև հրահանգ 118 յօդուածէ բաղկացեալ ձեռատետր մ'ալ գրուած է իւր ընդհանուր հաշուեկշռովը։

Յուսալի է թէ սոյն դասագիրքը մասամբ իւիք պիտի գոհացնէ յարգոյ դասատուաց և ազգայնոց փափաքը, որք զգալով գործոյն կարևորութիւնը՝ կը փութան իրենց ընդունելութեամբը պատուել և քաջալերել հեղինակին սոյն աշխատասիրութիւնը։

Կեդրոնատեղին է Պոլիս Մէրճան չարշը թիւ 33 Սրապեան Պաղտասար աղայի գրատունը. Բերայ Մ. Վայսի գրատունը, և ուրիշ Հայ գրավաճառաց քով։

Գին կազմեալ օրինակին երեք քառորդ մէճիտ։

ԻԼԱՆ

Մուհաճիրինին հինը հիճրէթլէրինտէ չըմէնտըֆէր ըսթասիոնը իլէ վաբօրլարտա զուհուրա կէլէն քարըշըքլըք հասէպինտէ քիմին մալը օլտըղը պիլինէմէյէրէք եօլթէտէ պէրուտէ քալմըշ օլան էշեաի միւթէնէվվիէ պու քէրէ մուհաճիրին իտարէ քոմիսիոնընճա ճէլպ վէ հըֆզ իտիլէրէք ասհապը զուհուրընտա պիլա սէպապ վիրիլմէսի մուքարրէր պուլունմըշ օլտըղընտան, օ մաքուլէ զայաթը օլանլարըն մէզքիւր քոմիսիոնա միւրաճաաթ իլէ իմլէրի լազըմ կէլէճէկի մալիւմ օլմաք իւզրէ իլանը քէյֆիյէթէ իպթիտար քըլընտը։

94 հազիրան 10

ՍԻՐԱՔ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ.

ԲԱՐԻ ՀՕՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ

ԳՐԵՑ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Եւ ՚ի լոյս ընծայեցին աշխատութեամբ Եղբարք

Յովհաննէս և Մկրտիչ Էսաեան

Ի ՆՈՒԷՐ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑԵԱԼ ՈՐԴԻՈՑ

Կը ծախուի ամեն հայ գրավաճառաց քով. գին մէկ քառանոց թըղթադրամ։

———

ՇԻԹՔ ՄԱՆՈՒՆՔ

Ի ՆԻԶԵՐԿՐԱԿԱՆԷ

Երկասիրեաց Հմայեակ Ծ. Վ. Դիմաքսեան

Օծանդակ—Բեամբ

Նաղշիպէկեան եղբարց հարազատաց

Մայրաքաղաքէս մինչև Եգիպտոս և Երուսաղէմ 32 քաղաքաց և գիւղօրէից վրայ վիճակագրական շահաւէտ տեղեկութիւններ պարունակող 368 երեսէ բաղկացեալ գիրք մ՚է, Հայաստանեայց անուն տպարանէ մը ելած։

Կը ծախուի Եէնի գաբուի և Մայր եկեղեցեաց բանկաչներն և Կ. Պոլսոյ Հայ գրավաճառաց քով։ Գին կէս արծաթ մեճիտիէ։

———

Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՐԵՒՔ

Քերթուածք, Մոհ Սոկրատայ, Ճառք, Այլև այլք, Ցանկլուած։

Հեղինակն իւր ինչ ինչ ատանաւոր և արձակ գրուածներն և Լամարդինի Գաղղիացի բանաստեղծին Սոկրատայ մահուն գրաբար տաղաչափեալ թարգմանութիւնն ամփոփած է սոյն գըրքուկին մէջ։

Կը ծախուի Եէնի-ճամի Չիլինկիրճի ճատտէսի թիւ 2, Ս. Գ. և Եաղ. ճաճեան գրատունը, և ուրիշ գըրավաճառաց քով։ Գին 1 քառանոց թուղթ

———

ՄԱՐԻՈՆ ՏԸԼՕՐՄԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔԸ

ԿԱՄ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՐՓԱՆՔ

Հեղինակ Լօժէն տը Միրգուր

Թարգմանեց Գր. Չէլէնկէրեան

Սոյն նշանաւոր վէպին հինգերորդ այն է վերջին հատորն ալ իզմիրի Տէտէեան եղբարց տպարանէն Պոլիս հասած ըլլալով կը ծախուի Եէնի ճամի Չիլինկիրճէր ճատտէսի թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Գին 2 ֆրանք։

———

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳՐԵԱՑ ԾԵՐԵՆՑ

Սոյն գեղեցկահիւս վիպասանութենէն՝ որոյ պատմական աղբիւրը Ռուբինեան հարստութենէն առնուած է, և որ Քրիստոսի 1145 թուականին՝ Հայոց կիլիկիոյ մէջ վերստին ձեռք բերած իշխանական մեծութեան ճըշգըրտատիպ պատկերն է, ամեն Հայ պէտք է փութայ մի օրինակ ունենալ

Կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով. գին 2 ֆրանք։

———

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿՂԶԻ

ԸՆԿԵՑԻԿ ՄԱՐԴԸ

Ժիւլ Վէրն անուանի հեղինակին սոյն հետաքրքրաշարժ և հրահանգիչ գործին գ. այն է վերջին հատորն ալ իզմիրէն հասած ըլլալով, կը ծախուի Եէնի ճամի Չիլինկիրճէր ճատտէսի թիւ 2։ Ս. Ղ. և Եաղմաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Գին 2 ֆր.

———

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՄԱՐԲԻԶՈՒՀԻՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ

Տըւ Կոմաոնհէ

Թարգմանեց Յո. Եփ. Պուրունսուզեան

Սոյն գեղեցիկ վիպասանութեան, որ միայն երկու հատորէ կը բաղկանայ, երկրորդ հատորն ալ իզմիրէն հասած ըլլալով, կը ծախուի Եէնի ճամի Չիլինկիրճէր ճատտէսի, թիւ 2 Ս. Ղ. և Եաղմաճեան գրատունը և այլ գրավաճառաց քով։ Գին 2 ֆրանք։

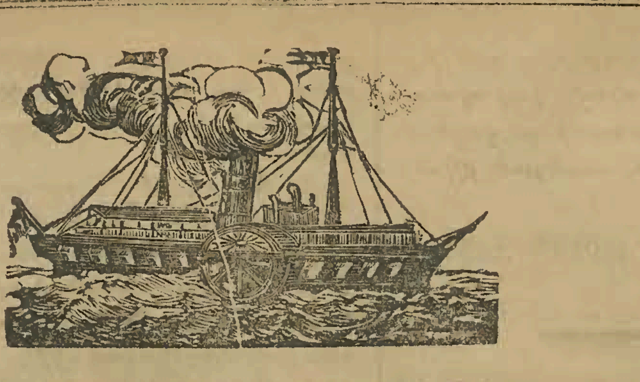

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1878 ՑՈՒՆԻՍ 1 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 30

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ — Բոսֆորէն ելնող շոգենաւները

11 30 Եէնիմահալլէէն, Մէզ. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

11 30 Արնավուտքէօյէն, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթ.

11 45 Վանիք. Չէնկել. Պէյլ. Գուզկունճուք։

12 Պէյքօզ, Բաչասլ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթաշ.

12 45 Ռ. և Ա. Գավաքէն, Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Պոյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավուտ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

1 15 Պէյքօզ, Բաչասլ. Ի. Փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար; Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ.

2 Եէնիմահ. Մէզրպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Պոյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնվ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ։

2 30 Մէզարպ. Պէյքօզ, Բաչասլ. Ի. Փ. մահ, Ստէն. Գանլ. Պոյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Վանիքէօյ, Պէյլէր. Սիրքէճի։

3 Պէօյիւքտ. Թարապիա, Պէյքօզ, Բաչասլ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ.

3 30 Եէնիմ. Մէզար. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնվ. Օրթ. Պէշիկ։

4 15 Եէնիմ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Պոյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ.

5 15 Եէնիմ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնավ. Պէյլ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

6 15 Եէնիմ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Եէնիք. Էմիրկ. Գանլ. Ռ. և Ա. Հիսար, Գանտ. Արնավ. Չէնկ. Պէյլ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ. Իւսկիւտար։

8 Ա. և Ռ. Գավաքէն, Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնավ. Օրթաքէօյ, Պէշիկ։

8 45 Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաչասլ. Ի. Փ. մահ, Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ.

9 Պէօյիւքտ, Թար. Պէյքօզ, Ստէն. Պոյաճ. Ռ. Հիսար, Արնվ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

10 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք, Արնավ. Օրթաք Պէշիկթաշ։

11 Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարպ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնվ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։

Կամուրջէն ելնող շոգենաւները

12 30 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզար

12 45 Գապաթաշ, Իւսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնավ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւքտ. Եէնիմահ.

1 30 Պէշիք. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Ստէն. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Եէնիմահ։

2 15 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնվ. Պէպէք, Ռ Հիսար, Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ.

2 30 Իւսկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ի. Փ. մահ. Բաչ. Պէյքօզ, Պէօյիւքտ.

3 15 Գապաթ. Պէշիկ. Օրթաք. Պէյլ. Արնավ. Ռ Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Մէզարպ. Եէնիմահ։

4 45 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Պէյքօզ, Թար. Պէօյիւքտ. Մէզար. Եէնիմահ. Ռ. և Ա. Գավաք։

5 45 Գապաթաշ, Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Արնվ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէզրպ. Ենիմ։

6 30 Իւսկիւտար, Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնավ. Գանտ. Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք.

8 15 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ Եէնիմահ։

10 Գուզկունճուք, Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաչասլ. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւքտէրէ։

10 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզար. Եէնիմ. Գավաքներ։

10 30 Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք, Մէզարպ. Եէնիմահ։

10 30 Սիրքէճի-ից. Պէյլէր. Վանիք. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Գանլ. Ստէն. Ի. Փ. մահ. Բաչասլ. Պէյքօզ։

11 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Էմիրկէն Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ։

11 Գապաթաշ, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկէլ. Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաչասլ. Պէյքօզ։

11 35 Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնավ։

12 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Իւսկիւտարէն կամուրջ.		Կամուրջէն Իւսկիւտար.	
Ժամ	Ժամ	Ժամ	Ժամ
11 30	6 40	11 45	6 45
12	6 45	12 15	8
12 30	8 15	12 45	8 30
1	8 35 Պէշիքթաշ	1 15	8 50
1 30	9	1 45	9 20
2	9 35	2 15	9 50
2 30	10 5	2 45	10 15
3	10 25	3 15	10 40
3 30	10 45	3 45	11
4	11 5	4 15	11 20
4 30	11 25	4 45	11 40
5	11 40	5 15 Պշքթ.	11 50
5 30	12	6 5	12 5

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ

Իւսկիւտարէն կամուրջ.		Կամուրջէն Իւսկիւտար.	
Ժամ	Ժամ	Ժամ	Ժամ
12	6	12	5 25 Պշքթ.
12 30	6 35	12 30	6
1	8	1	6 25
1 30	8 40 Պէշիքթաշ	1 30	8
2	9 20	2	8 45
2 30	10	2 30	9 20
3 15	10 30	3 15	10
4	11	4	10 35
4 30	11 30	4 30	11 5
5	12	5	11 35
5 25			12 5

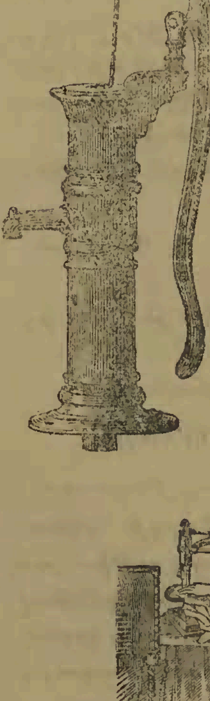

ՋՐՀԱՆ

Ամերիկայի ջրհաններ մեծ և փոքր, երկաթէ հաստատուն խողովակներով թէ ջրհորներու և թէ խորունկ հորերու համար աժան գներով կը ծախուի, Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՔ

Փոքր «Վանձէր» կոչուած ձեռքով դարձող ու անքակ կար կարող գործիքը ամեն տեսակ կար մեծ դիւրութեամբ կը կարէ ու գինն ալ աժան է, երաշխաւորութեամբ կը տըրւի, աւրուածները կը շտկուի ու կարել չգիտցողին դաս կը տրուի. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

ՍՈՒԹԻՆԿ ՇԻՐՕՓ

Ցայտնի է որ երախայք ծնանելէն մինչ երեք տարեկան հասակը գրեթէ շարունակ փորի ցաւ. փորհարութիւն, ստամոքսի անհանգստութիւն, անքուն մնալ, ջղային գրգռութիւն եայլն կունենան, մանաւանդ ակռա հանելու միջոցին, և այս նեղութիւններն ալ աւելի կը սաստկանան ամառուան տաք եղանակին։ Սութինկ Շիրօբը վերցնելով դժուարութեանց ամենուն ալ առաջքը կառնէ ու կը բըժշկէ, որով երախան կը հանգչի ու կը զօրանայ, յուրախութիւն մեծ իւր ծնողաց։ Գործածողները շատ գոհ են։ Ուզողը կրնայ փորձել. գինն աժան է. Նորածին երախայից կաթիլով կը տրուի, վեց ամիսէն վեր եղողին օրը երեք անգամ գդալ. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

Այս լրագիրը շաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը։ Բաժանորդագրութեան տեղերն են Ղալաթիա Կանտըքճըլար ճատտէսի թիւ 198, Նորօ խան Մասիսի խմբագրատունը։

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց անձանցները։

ԻԶՄԻՐ. Կարապետ աղա Տէտէեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Լուկինեան.

ՊՐՈՒՍԱ. Կարապետ աղա Թանկէրեան.

ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Պէսլեան.

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր քաղաքէլմասեան

ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան.

ՎԱՆ. Կարապետ աղա Նաթանեան.

ՄՈՒՇ. Մկրտիչ աղա Փօթիկեան

ՍԱՄ. Մ. աղա Խաչիկեան.

ՃՈՔՇԱՆ. Ֆէրհատ աղա Ս. Ֆէրհատեան

ԵՐԶՆԿԱՑ. Թադէոս աղա Բադրոսեանի

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐ. Արժ. Ոսկերէն.

Ուրիշ քաղաքներէ ասոյ տպրուիլ ուզողներն ասա տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթ ակցիլ։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹՈՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

ՂԱԼԱԹԱ. ՆՕՐՕ ԽԱՆ